

P a w e ł K a w a l e c

Semantyka Carnapa a problemy logiki indukcji

Słowa kluczowe: *analityczność, logiczna składnia języka, „Spielraum”, teoria konfirmacji*

Prace Rudolfa Carnapa w zakresie semantyki stanowiły podstawę do zdefiniowania najważniejszych pojęć w jego logice indukcji, niezbędnych dla ilościowego pojęcia stopnia konfirmacji. Można więc założyć, że koncepcja semantyki Carnapa znacząco wpłynęła na jego rozwiązania w logice indukcji. Dotychczas jednak niewiele uwagi poświęcono temu zagadnieniu. Niedawna publikacja Jana Woleńskiego (2021), przedstawiająca definicję konfirmacji alternatywną do podanej przez Carnapa i wykorzystująca inne kategorie semantyczne (zaczepnięte z prac Alfreda Tarskiego), dostarcza ważnych spostrzeżeń na wspomniany temat. Niniejszy artykuł referuje propozycję Woleńskiego i wynikające z niej wnioski dotyczące Carnapowskiej teorii konfirmacji. Następnie przedstawiono pewne rozbieżności w koncepcji semantyki Carnapa w stosunku do koncepcji Tarskiego. Omówione zostały również podstawowe historyczne źródła koncepcji Carnapa, w szczególności kategoria zakresu (niem. *Spielraum*). Dokonana przez Carnapa modyfikacja pierwotnych determinacji tej kategorii wprowadzonej przez Johannes von Kriesa wydaje się leżeć u podstaw problemów jego teorii konfirmacji i znajdować swoją motywację w jego okresie składniowym.

A r t u r K o s e c k i

**O „inżynieryjnym” podejściu Rudolfa Carnapa do filozofii:
metoda eksplikacji**

Słowa kluczowe: *abolicjonizm, ameliorytywność, R. Carnap, eksplikacja, inżynieria pojęciowa*

W ostatnich latach w filozofii języka oraz w refleksji nad metodami filozoficznymi na popularności zyskały rozważania na temat tzw. inżynierii pojęciowej. Warto zaznaczyć, że termin ten funkcjonuje również w kręgach badaczy filozofii Rudolfa Carnapa. Celem artykułu jest omówienie interpretacji, które przedstawiają Carnapa

jako inżyniera pojęciowego, analiza jego metody eksplikacji oraz prezentacja programu filozoficznego Carnapa. Następnie program ten zostaje porównany z wybranymi projektami dyskutowanymi w ramach inżynierii pojęciowej: podejściem amelioracyjnym Sally Haslanger oraz stanowiskiem abolicjonizmu Hermana Cappelena.

J a n W o l e ń s k i

Trzy monografie Carnapa

Słowa kluczowe: *analiza logiczna, indukcja, logika, prawdopodobieństwo, składnia logiczna*

Artykuł przedstawia trzy książki Rudolfa Carnapa wydane w serii Biblioteka Współczesnych Filozofów, mianowicie (kolejność wedle wydania oryginału): *Logiczna struktura świata* (1928/2011), *Logiczna składnia języka* (1934/1995) i *Logiczne podstawy prawdopodobieństwa* (1950/2024). Krótko zreferowana jest ich treść, historyczny kontekst powstania i znaczenie dla rozwoju filozofii analitycznej.

A d a m C h m i e l e w s k i

Społeczne konstruowanie percepcji.

Argument przeciwko możliwości prywatnego postrzegania

Słowa kluczowe: *estetyka polityczna, histereza postrzegawcza, postrzeganie aspektowe, reżim postrzegania*

Przedmiotem artykułu jest krytyczna ocena teorii postrzegania stanowiącej część Alvina I. Goldmana epistemologii społecznej. Tezą artykułu jest, że jakkolwiek postrzeganie stanowi istotną część tradycyjnej epistemologii, to wymiar społeczny Goldmanowskiej społecznej epistemologii jest znikomy i wskutek tego jego teoria postrzegania pozostaje nieusuwalnie indywidualistyczna, a przez to wadliwa. W opozycji do tego stanowiska przedstawiam alternatywną koncepcję postrzegania o znacznie silniejszym wymiarze społecznym. Argumentuję, że indywidualne zdolności postrzegania są nieuchronnie przedmiotem rozmaitych oddziaływań, które nie tylko wpływają na ich treść, lecz także, co ważniejsze, odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu i rozwoju zdolności percepcyjnych. Na podstawie krytyki wczesnych poglądów Ludwiga Wittgensteina na temat postrzegania oraz jego idei zniewalającego efektu obrazu, a także w oparciu o krytyczną analizę szeregu koncepcji współczesnej teorii postrzegania oraz estetyki twierdzą, że jakkolwiek zmysł wzroku jest naturalnym wyposażeniem człowieka, to zdolność widzenia, podobnie jak inne umiejętności, podlega procesowi uczenia się w ramach zbiorowego procesu, który nazywam „widzeniem-z-innymi”. Argumentuję

również, że opanowanie sztuki widzenia i interpretacji obrazu wymaga opanowania reguł porządków sensorycznych, czyli „reżimów postrzegania”, opartych na społecznej histerezie percepcyjnej, które umożliwiają widzenie rzeczywistości w sposób uporządkowany. Ze względu na to, że podmioty poznania nieuchronnie biorą udział, choć w różnym stopniu, w enaktywnym konstytuowaniu reżimów percepcyjnych, takie interaktywne procesy można interpretować jako demokratyczne, choć nie w sensie konsensualnym, lecz agonistycznym.

A d a m G r o b l e r

Demokracja w perspektywie epistemologicznej

Słowa kluczowe: *demokracja, panele obywatelskie, podstawowa wiedza wyborcy, polskie a amerykańskie uwarunkowania demokracji, wymogi konstytucyjne*

Artykuł jest próbą uzupełnienia niedopowiedzeń na temat demokracji w książce Alvina Goldmana *Wiedza a świat społeczny* (1999), rozwinięcia niektórych motywów tam występujących oraz ich odniesienia do realiów polskich. Po pierwsze, staram się uchwycić istotę demokracji, którą Goldman ukrywa za niewiele mówiącym postulatem podporządkowania prawa wymogom konstytucyjnym. Na tym tle analizuję funkcję głosowania jako środka realizacji interesów większości narodu. Jego efektywność zależy od – skądinąd ułomnej i podatnej na wpływ propagandy – tzw. podstawowej wiedzy wyborcy. Dodatkowo zwracam uwagę na komplikacje związane z interferencją celów wyborcy oraz na to, że w sprawie jakiegokolwiek ustawy większość można zgromadzić tylko dzięki negocjacjom i kompromisom. Wreszcie odnoszę się do próby złagodzenia negatywnych skutków niedostatku wiedzy wyborcy za pomocą koncepcji konwentu narodowego. Twierdzę, że znane od drugiej dekady XXI w. panele obywatelskie mogą, w ramach ideału demokracji deliberatywnej, lepiej wypełniać tę funkcję.

W o j c i e c h Z a ł u s k i

Spór o wartość prawdy w procesie sądowym

Słowa kluczowe: *dobrobyt społeczny, prawda, proces kontradiktoryjny, proces quasi-inkwizycyjny, proces sądowy*

W rozdziale IX („Prawo”) książki *Wiedza a świat społeczny* (1999) Alvin I. Goldman prowadzi wnikliwe rozważania nad naturą procesu sądowego, broniąc dwóch głównych tez. Zgodnie z pierwszą z nich prawda (trafność co do faktów orzeczeń sądowych) jest (i powinna być) wartością główną w procesie sądowym, zaś zgodnie

z drugą proces kontrydiktoryjny (charakterystyczny dla systemu *common law*) jest mniej skutecznym mechanizmem ustalania stanu faktycznego (odkrywania prawdy) niż proces *quasi*-inkwizycyjny (charakterystyczny dla systemu kontynentalnego). W artykule obie tezy zostają skonfrontowane z dorobkiem nurtu *Law & Economics* w zakresie znaczenia prawdy w procesie sądowym. Broniony jest też pogląd, że o ile pierwsza teza Goldmana jest, generalnie rzecz biorąc, przekonująca, choć wymaga pewnych uściśleń nieco osłabiających jej wydźwięk, o tyle druga wzbudza poważne wątpliwości.

T a d e u s z C i e c i e r s k i

Wyrażenia hybrydowe

Słowa kluczowe: *nazwy hybrydowe, wyrażenia okazjonalne, wyrażenia wskazujące*

Artykuł dotyczy idei „nazw hybrydowych”. Krótko omówiono i porównano w nim trzy teorie nazw hybrydowych (Wolfganga Künnego, Saula Kripkego i Marka Textora) oraz problemy, z którymi się borykają. Szkicuję w artykule alternatywną koncepcję hybrydowości wyrażen. Zgodnie z tym ujęciem wypowiedzi są kontekstowo rozciągłymi przedmiotami. Argumentuję, że aby określić kontekstową rozciągłość danej wypowiedzi, należy wziąć pod uwagę dopuszczalne dystrybucje istotnych aspektów kontekstu, ich potencjalne wartości i intencje nadawcy wypowiedzi. Na koniec krótko omawiam zalety podanej interpretacji idei hybrydowości wyrażen.

P a w e ł G r a b a r c z y k

Gra w fikcję.

Uwagi o Saula Kripkego teorii nazw przedmiotów fikcyjnych

Słowa kluczowe: *nazwy fikcyjne, semantyka Kripkego, teoria fikcji*

Artykuł jest poświęcony Saula Kripkego teorii nazw przedmiotów fikcyjnych. Jak zauważam, teoria ta była dla autora istotna, ponieważ jego standardowa semantyka nazw własnych i gatunków naturalnych słabo nadaje się do opisu tych przypadków. Kripke proponuje rozwiązanie hybrydowe, które łączy trzy rozwijane później w filozofii fikcji idee: fikcjonalizm w stylu K. Waltona, operator „w powieści” w stylu D.K. Lewisa oraz ontologię bytów fikcyjnych jako abstraktów. W dalszej części artykułu wskazuję na usterki propozycji Kripkego i rozwijam alternatywną sugestię, opartą na metaforze gry zamiast wyjściowej metafory udawania. Jak argumentuję, alternatywa ta lepiej oddaje potoczny sposób mówienia o fikcji i daje się nadal pogodzić ze standardową semantyką Kripkego.

Marcin Iwanicki

Czy metafizyczny materializm jest racjonalnie akceptowalny?

Słowa kluczowe: *ewolucja, funkcja właściwa, naturalizm, racja unieważniająca, racjonalność, samounieważnienie*

W eseju przedstawiam argument Alvina Plantingi za tezą, że nie można racjonalnie zaakceptować naturalizmu metafizycznego, nawet jeśli ta teza jest prawdziwa. Wskazuję na modyfikacje, jakim podlegał ów argument na przestrzeni lat, omawiam sposób uzasadnienia jego przesłanek oraz główne strategie odpowiedzi.

Elżbieta Łukasiewicz
Dariusz Łukasiewicz

Nauka, religia i naturalizm. O argumentach ewolucyjnym Alvina Plantingi przeciwko naturalizmowi

Słowa kluczowe: *ewolucja, naturalizm, nauka, A. Plantinga, religia*

W roku 2023 w serii Wydawnictwa Naukowego PWN Biblioteka Współczesnych Filozofów ukazała się w polskim tłumaczeniu książka Alvina Plantingi *Gdzie naprawdę jest konflikt. Nauka, religia i naturalizm* (oryg. 2011). Celem artykułu jest przedstawienie głównych tez książki Plantingi, jego argumentacji wspierającej te tezy, a w szczególności szeroko dyskutowanego argumentu ewolucyjnego Plantingi przeciwko naturalizmowi. Argument ten jest istotny dla ostatecznego wniosku książki, że głęboki konflikt zachodzi naprawdę nie pomiędzy nauką a wiarą teistyczną, ale między nauką a naturalizmem. W ostatniej części artykułu proponujemy modyfikację niektórych założeń argumentacji i próbujemy ocenić, czy rzeczywiście argument ewolucyjny Plantingi jest przekonujący, a naturalizm należy postrzegać jako wewnętrznie niespójny.

P i o t r G u t o w s k i

Krótki życiorys intelektualny Wilfrida Sellarsa

Słowa kluczowe: *K. Ajdukiewicz, J. Bremer, A. Chrudzimski, H. Feigl, R.W. Sellars, W. Sellars, T. Szubka, życiorys intelektualny*

Artykuł jest nieco zmienioną wersją pierwszej części mojego wprowadzenia do polskiego przekładu książki Wilfrida Sellarsa *Nauka, percepcja, rzeczywistość* (2023). Omawiam i komentuję fakty z życia Sellarsa na podstawie jego *Autobiographical Reflections* (1975) oraz wspomnień jego uczniów i przyjaciół, jakie ukazały się po jego śmierci. Wymieniam najważniejsze książki Sellarsa, ze szczególnym uwzględnieniem jego nawiązań do znanych mu polskich filozofów, zwłaszcza K. Ajdukiewicza. Wskazuję też najważniejsze książki na temat filozofii Sellarsa oraz prace o różnych aspektach jego myśli autorstwa współczesnych polskich filozofów, takich jak J. Bremer, T. Szubka czy A. Chrudzimski.

J ó z e f B r e m e r

Wilfrid Sellars o rozumowaniu praktycznym w etyce

Słowa kluczowe: *ekspresywizm etyczny, emotywizm etyczny, intencje intersubiektywne, intencje subiektywne*

Przez kilka dziesięcioleci większość badań nad filozofią Wilfrida Sellarsa (1912–1989) skupiała się na jego synoptycznym spojrzeniu na epistemologię, metafizykę, filozofię języka i filozofię umysłu. Niemniej jednak w ciągu ostatnich kilkunastu lat obserwujemy wzrost zainteresowania filozofów jego naturalistyczną teorią etyczną, która jest bezprecedensowa i wyjątkowa. Według Sellarsa sądy moralne wyrażają szczególnie rodzaj intencji o formie intersubiektywnej: powinniśmy_{my} (*Shall_{we}*), przeciwstawianych intencjom indywidualnym o formie: powinienem_{ja} (*Shall_I*). Biorąc pod uwagę formę „my-powinniśmy”, wskazujemy na kantowską inspirację jego etyki i porównujemy ją z etycznym ekspresywizmem i emotywizmem.

T a d e u s z S z u b k a

Potoczny a naukowy obraz świata. Wariacje na kanwie tematów z Tatarkiewicza i Sellarsa

Słowa kluczowe: *D.J. Chalmers, D.C. Dennett, naukowy obraz świata, potoczny obraz świata, H. Putnam, W. Sellars, W. Tatarkiewicz, B.C. van Fraassen*

Przeciwstawienie potocznego, zdroworoządkowego obrazu świata jego obrazowi czy wizerunkowi naukowemu należy do najczęściej przywoływanych dystynkcji, lecz natura tego przeciwstawienia zazwyczaj nie jest dokładnie analizowana, a jedynie ilustrowana sugestywnymi przykładami. Tymczasem uważny namysł nad tą dystynkcją pokazuje, że można ją różnorodnie interpretować, zaś jej przeprowadzenie i uzasadnienie nie jest bynajmniej proste. W artykule przypomina się wpierw opis tej dystynkcji podany przez W. Tatarkiewicza. Następnie dokładniej omówiony zostaje sposób przeprowadzenia tego rozróżnienia przez amerykańskiego filozofa W. Sellarsa oraz jego popularne wykorzystanie przez D.C. Dennetta i D.J. Chalmersa. W ostatniej, zasadniczej części artykułu przedstawione zostają argumenty H. Putnama i B.C. van Fraassena na rzecz nieusuwalnego przenikania się obu obrazów świata, braku wyższości obrazu naukowego oraz możliwości deflacyjnego porzucenia dyskursu o całościowych obrazach świata.

T o m a s z Z a r ę b s k i

Znaczenie i poznanie bez „mitu tego, co dane”. Sellars i Brandom o regułach i językowych grach we wnioskowanie

Słowa kluczowe: *R.B. Brandom, inferencjalizm, mit danych, W. Sellars, semantyka*

Artykuł ukazuje Willfrida Sellarsa koncepcję znaczenia oraz wiedzy empirycznej jako motywowaną nadrzędnym wymogiem uniknięcia „mitu tego, co dane”. Eksplikuje sens Sellarsowskiego antyfundacjonalizmu w kwestii znaczenia jako koncepcji łączącej naturalizm i behawioryzm z ideą przygodności oraz z Wittgensteinowskimi sposobami życia, a także wiążącej normatywizm z ideą gier językowych. W kontekście tych rozważań umieszcza Sellarsowską koncepcję wiedzy bez mitu danych, traktując przestrzeń racji – tzw. grę podawania i poszukiwania racji – jako szczególną odmianę Wittgensteinowskich gier językowych, a sprawozdania obserwacyjne uznając za pozycje zajmowane w tej grze. Następnie przedstawia Brandomowską interpretację myśli Sellarsa, która kładzie nacisk na reliabilizm i inferencjalizm jako prawomocną kontynuację tego projektu, a sam inferencjalizm Roberta Brandoma prezentuje jako pozytywną i systematyczną odpowiedź na zagrożenie mitem danych.